

Чайка Г.В.

Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України

УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ПРИПУЩЕНЬ Р. ЯНОВ-БУЛЬМАН

У статті нами був запропонований український переклад методики вивчення фундаментальних припущень (базових переконань), розробленої Р. Янов-Бульман. На думку Р. Янов-Бульман у кожній людині існують фундаментальні припущення (базові переконання), що глибоко вкорінені у ранньому досвіді і надають почуття впевненості та довіри, це переконання що: світ доброзичливий, світ має сенс, Я (тобто особистість сама по собі) – гідна людина. Повномасштабна війна в Україні веде до суттєвого погіршення матеріального і фізичного стану і психологічного здоров'я населення, багато мешканців України переживають глибокий травматичний досвід різного виду. Тому фундаментальні припущення, хоч і є стійкою характеристикою, можуть різко знизитися і перейти до своєї протилежності – недовіри до світу, підозріле ставлення до людей навколо, зневіру у власні сили.

У статті представлена суто методика, ключі до неї. Показана валідність, надійність, узгодженість шкал запропонованого перекладу методики.

Даний опитувальник дозволяє порівнювати базові переконання у різних груп людей, наприклад, які пережили різні види травматичного досвіду. Він може бути використаний і в індивідуальній роботі: якщо показники за якою-небудь шкалою у людини сильно занижені, це слід врахувати при наданні психологічної підтримки. Оптимістичніше ставлення до світу, оточуючих людей і себе сприяє більшій психічній стабільності та успішності людини у повсякденному житті.

Перспективу подальшого дослідження ми бачимо у проведенні вивчення фундаментальних припущень (базових переконань) українського населення в умовах повномасштабної війни і повоєнного відновлення з метою вивчення ступеню погіршення їх психологічного здоров'я (або їх можливості протистояти травматичним впливам).

Ключові слова: фундаментальні припущення, базові переконання, методика Р. Янов-Бульман, український переклад.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна в Україні веде до суттєвого погіршення матеріального і фізичного стану і психологічного здоров'я населення. Так за даними О. Кокуна [4] переважна більшість населення (96.5%) зазнала серйозних матеріальних збитків (втрата майна або роботи, зниження доходів), мільйони мешканців стали вимушеними переселенцями, у багатьох були вбиті або поранені рідні, близькі, знайомі. Це призвело до суттєвого зростання симптомів ПТСР і скарг на погіршений психічний стан, а також до зниження показників психологічного здоров'я. Однією з базових психологічних характеристик людини є її установка на довіру до світу, інших людей, самої себе. Це досить стійка характеристика, але за екстремальних умов (а війна є саме такою екстремальною умовою для мільйонів мешканців України) вона може різко знизитися і перейти до своєї протилежності – недовіри до світу, підозріле ставлення до людей навколо, зневіру у власні сили.

Механізм такої зневіри описаний у теорії руйнування базових переконань, запропонованій Р. Янов-Бульман [2]. Тому виникає нагальна потреба мати механізм швидкого та ефективного вивчення довіри особистості до світу, людей, самої себе з метою виявлення людей, які переживають руйнування цих переконань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Е. Еріксон ввів термін «почуття базової довіри», яке він розумів як фундаментальну передумову психічної життєздатності», всепроникне ставлення як до світу, так і до себе, що розвивається протягом першого року життя дитини [1]. Погляд дитини на себе, світ та її стосунки з іншими бере свій початок у ранньому досвіді немовляти, який зосереджується навколо взаємодії з піклувальником (чи піклувальницями), зазвичай матір'ю. У цих ранніх довербальних взаємодіях починаються формуватися очікування щодо світу, природи людей навколо, природи самої людини і характеру взаємодії між ними.

Згідно з Д. Стерн (D. Stern) [5] немовля у взаємодії з піклувальниками створює узгоджену модель себе, інших (світу) та їх взаємодії. Епізодичні спогади про певні взаємодії поступово об'єднуються для формування робочих моделей або теорій. Створюються такі робочі моделі себе, матері (або опікуна) і характеру взаємодії між собою та матір'ю, і ці моделі є джерелом пізніших уявлень про себе, світ і їх значення.

Ці перші психічні структури вдосконалюються та розширюють із зростанням дитини та розширенням її досвіду. З появою мови дитина починає жити у світі спільних значень і нового досвіду, у ширшому культурному контексті. У суспільстві люди створюють спільний символічний світ, який забезпечує спільні очікування щодо щоденного існування. Культура та суспільство починають як формувати, так і зміцнювати внутрішні уявлення дитини.

На думку Р. Янов-Бульман [3] протягом тривалого періоду залежності від інших (тобто в дитинстві) у людини починає розвиватися почуття безпеки, що триває протягом всього життя. Завдяки раннім соціальним взаємодіям людина розвиває погляд на світ і себе, що дозволяє їй продовжувати відчувати себе захищеною, навіть коли її світ виходить далеко за свої ранні, дуже обмежені межі. Виникають фундаментальні припущення (базові переконання), що глибоко вкорінені у ранньому досвіді і надають почуття впевненості та довіри. Це переконання що:

– Світ доброзичливий. Загалом, люди вважають світ хорошим місцем. «Світ» у цьому контексті є абстрактним поняттям, яке стосується як людей, так і подій. Розглядаючи доброзичливість світу загалом, люди насправді беруть до уваги доброзичливість «свого» світу, тобто частити загального світу, що присутній навколо людини. Узагальнені уявлення про світ будуються, виходячи з на конкретного досвіду особистості, власного досвіду спілкування з людьми та подіями. На думку Р. Янов-Бульман, речі, які трапляються з нами, як правило, хороші, і тому світ, який має відношення до нас, характеризується позитивно. Люди навколо нас порядні та турботливі, а значить і люди в цілому хороші.

– Світ має сенс. Значущий світ – це той, у якому існує зв'язок між вчинками людини і тим, що з нею відбувається. На думку Р. Янов-Бульман, у науці явища зрозумілі, якщо вони відповідають певним фізичним законам. У випадку подій, які відбуваються з людьми, люди зазвичай звертаються до прийнятих соціальних законів,

щоб зрозуміти розподіл хороших і поганих подій у світі. У західній культурі (до якої належить як Р. Янов-Бульман, так і психологи України) для пояснення «чому» відбулася певна подія, люди найвірогідніше звертаються до соціальних законів справедливості та контролю; це дозволяє особистості повірити, що нещастя не є випадковим і свавільним, що результати передбачувані. З цієї точки зору «доброта» особистості стає головним фактором, який слід враховувати при визначенні її чи її долі в житті. Отже, добра, порядна, моральна людина заслуговує на позитивні результати у своєму житті; навпаки, нещастя має настати морально зіпсованих. Негативні події розглядаються як покарання, а позитивні як нагороди. Зазвичай ми віримо у зв'язок дії та результату, тобто, що ми можемо контролювати те, що з нами відбувається.

– Я – гідна людина. Це припущення передбачає глобальну оцінку людиною самої себе, і в цілому люди сприймають самих себе як хороших, здібних і моральних особистостей. Подібно до того, як відчуття сенсу тягне за собою віру у зв'язок між вчинками людини і результатами її життя, що відображено в уявленнях про справедливість і контроль, відчуття власної гідності часто будується на аналогічних концепціях в сфері «Я». Справедливість, як правило, передбачає судження про характер людини, а один з аспектів власної гідності включає оцінку її доброти, порядності та моральності. Контроль передбачає судження про поведінку людини, а інший вимір самооцінки включає оцінку мудрості та ефективності своїх дій. Ці самооцінки включають судження про власну компетентність, а також про готовність брати участь у належній поведінці.

На основі цих теоретичних поглядів Р. Янов-Бульман побудувала методіку дослідження цих поглядів людини, з метою вивчення стійкості довіри людини до світу, інших людей і самої себе або, навпаки, руйнування цих поглядів під тягарем негативних життєвих подій [2].

Постановка завдання. Мета статті – презентувати український переклад методіки вивчення фундаментальних припущень (базових переконань), запропонованої Р. Янов-Бульман.

У досліджуванні використовувалася методіка вивчення фундаментальних припущень (базових переконань), розроблена Р. Янов-Бульман [2] і перекладена нами українською мовою. За допомогою цієї методіки вимірюються такі вихідні показники: доброта світу, доброта людей, справедливість світу, контрольованість світу, випадко-

вість у світі, цінність Я, самоконтроль, удача. Ці показники об'єднуються у три узагальнені індикатори: загальна доброта, загальна осмисленість, власна цінність, що відповідають трьом категоріям базових припущень, як вони розуміються Р. Янов-Бульман.

В опитуванні, проведеному для валідазації перекладу методики, взяли участь громадяни України з усіх областей, залучені на добровільній основі через механізм соціальної реклами на Фейсбукі. Для залучення до опитування респондентам пообіцяли і надали результати за їх відповідями. Опитування проводилося у травні-червні 2023 року. Всього вибірка складалася із 115 осіб, віком від 18 до 65 років, середній вік – 47 років. Чоловіків – 30, решта – жінки.

Для статистичної обробки даних використовувався статистичний пакет IBM SPSS Statistics v.23.

Виклад основного матеріалу. На першому етапі переклад методики був виконаний професійним перекладачем і обговорений в експертному середовищі. У таблиці 1 надано бланк методики, перекладеної українською мовою. Досліджуваному надається інструкція: Оцініть, будь ласка, наскільки Ви згодні або не згодні з наведеними нижче твердженнями та позначте знаком «+» одну з граф напроти кожного твердження.

Таблиця 1

Бланк методики Р. Янов-Бульман, перекладеної українською мовою

	Зовсім не згоден(-на)	Не згоден(-на)	Не зовсім згоден(-на)	Радше згоден(-на)	Згоден(-на)	Цілком згоден(-на)
1. Невдача з меншою ймовірністю трапляється з гідними, добрими людьми						
2. Люди за своєю природою недружні і злі						
3. Кого в цьому житті спіткає нещастя – справа випадку						
4. Люди за натурою добрі						
5. У цьому світі набагато частіше відбувається щось хороше, ніж погане						
6. Перебіг нашого життя багато в чому визначається слушною нагодою						
7. Як правило, люди мають те, на що заслуговують						
8. Я часто думаю, що в мені немає нічого хорошого						
9. У світі більше добра, ніж зла						
10. Я, загалом, везуча людина						
11. Нещастя трапляються з людьми через помилки, які вони зробили						
12. У глибині душі людей не дуже турбує, що відбувається з іншими						
13. Зазвичай я роблю так, щоб збільшити ймовірність сприятливого для мене результату справи						
14. Якщо людина хороша, до неї прийдуть щастя та удача						
15. Життя надто сповнене невизначеності – багато залежить від випадку						
16. Якщо замислитись, то мені дуже часто щастить						
17. Я майже завжди докладно зусиль, щоб запобігти нещастям, які можуть статися зі мною						
18. Я про себе невисокої думки						
19. У більшості випадків хороші люди отримують те, чого заслуговують у житті						
20. Власними вчинками ми можемо запобігати неприємностям						
21. Оглядаючись на своє життя, я розумію, що випадок був до мене прихильний						
22. Якщо вживати запобіжних заходів, можна уникнути нещастя						
23. Я вживаю різних заходів, щоб захистити себе від нещастя						
24. Загалом, життя – це лотерея						
25. Світ прекрасний						
26. Люди здебільшого добрі і готові прийти на допомогу						
27. Я зазвичай вибираю таку стратегію поведінки, яка принесе мені максимальний вигравш						
28. Я дуже задоволений(-на) тим, якою людиною я є						
29. Якщо трапляється нещастя, то зазвичай це тому, що люди не вжили необхідних заходів для захисту						
30. Якщо подивитися уважно, побачиш, що світ сповнений добра						
31. У мене є причини соромитися свого характеру						
32. У мене краща вдача, ніж у більшості людей						

Ключі до методики.

На першому етапі розраховуються зазначені вісім категорій переконань. До кожної з 8 шкал відноситься 4 твердження. Значення по кожній із шкал визначається середнім арифметичним балом за відповідними твердженнями. Для прямих тверджень: Зовсім не згоден(-на) = 1; Не згоден(-на) = 2; Не зовсім згоден(-на) = 3; Радше згоден(-на) = 4; Згоден(-на) = 5; Цілком згоден(-на) = 6. Питання із знаком «-» є негативними, їх треба враховувати за формулою: 7 – відповідь.

- 1) Прихильність світу. Питання: 5, 9, 25, 30
- 2) Доброта людей. Питання: 2, 4, 12, 26
- 3) Справедливість світу. Питання: 1, 7, 14, 19
- 4) Контрольованість світу. Питання: 11, 20, 22, 29
- 5) Випадковість як принцип розподілу подій, що відбуваються. Питання: 3, 6, 15, 24
- 6) Цінність власного «Я». Питання: 8, 18, 28, 1
- 7) Ступінь самоконтролю (контролю над подіями, що відбуваються). Питання: 13, 17, 23, 27
- 8) Ступінь удачі, чи везіння. Питання: 10, 16, 21, 32.

Далі отримані первинні категорії переконань узагальнюються у три фундаментальні припущення: 1. Загальне уявлення щодо доброзичливості навколишнього світу обчислюється як середнє арифметичне між «Прихильністю світу» і «Добротою людей». 2. Загальне уявлення про те, що світ має сенс обчислюється як середнє арифметичне між показниками «Справедливість світу», «Контрольованість світу» та реверсивним значенням показника «Випадковість» (за формулою: 4 – Випадковість). 3. Загальне уявлення про власну гідність обчислюється як середнє арифметичне між «Цінністю власного «Я», «Самоконтролем» та «Везінням». У нормі показники за всіма шкалами вищі за середину, тобто не менше 3,5 балів, крім показника «Випадковість», який має бути нижче.

На другому етапі була проведена валідизація українського перекладу методики.

Валідність методики була підтверджена експертним обговоренням, а також відповідністю шкал методики теоретичному конструкту, запропонованому автором оригінальної методики Р. Янов-Булман (2010).

Надійність методики визначалася за показником внутрішньої узгодженості (альфа-Кронбаха з статистичного пакету IBM SPSS Statistics v.23). Були отримані такі результати аналізу.

- 1) Прихильність світу. Альфа-Кронбаха = 0,871. У таблиці 2 показані значення кореляцій між шкалами, що ввійшли до цієї категорії.

Таблиця 2

Кореляція між шкалами, що водять до категорії «Прихильність світу»

	5.	9.	25.	30.
5. У цьому світі набагато частіше відбувається щось хороше, ніж погане	1,000	0,692	0,556	0,720
9. У світі більше добра, ніж зла	0,692	1,000	0,514	0,622
25. Світ прекрасний	0,556	0,514	1,000	0,672
30. Якщо подивитися уважно, побачиш, що світ сповнений добра	0,720	0,622	0,672	1,000

Усі кореляції статистично значимі ($p < 0.01$) та на достатньо високому рівні. Можна говорити про високу цілісність та взаємопов'язаність тверджень, що входять до складу шкал категорії «Прихильність світу».

- 2) Доброта людей. Альфа-Кронбаха = 0,781. У таблиці 3 показані значення кореляцій між шкалами, що ввійшли до цієї категорії.

Таблиця 3

Кореляція між шкалами, що водять до категорії «Доброта людей»

	26.	4.	2.	12.
26. Люди здебільшого добрі і готові прийти на допомогу	1,000	0,563	-0,33	-0,47
4. Люди за натурою добрі	0,56	1,000	-0,36	-0,34
2. Люди за своєю природою недружні і злі	-0,33	-0,36	1,000	0,41
12. У глибині душі людей не дуже турбує, що відбувається з іншими	-0,47	-0,34	0,41	1,000

Усі кореляції статистично значимі ($p < 0.01$) та на достатньо високому рівні. Знак мінусу в кореляціях вказує, що питання 2 і 12 були реверсивними (тобто негативними за змістом). Можна говорити про високу цілісність та взаємопов'язаність тверджень, що входять до складу шкал категорії «Доброта людей».

- 3) Справедливість світу. Альфа-Кронбаха = 0,782. У таблиці 4 показані значення кореляцій між шкалами, що ввійшли до цієї категорії.

Усі кореляції статистично значимі ($p < 0.05$) та на достатньо високому рівні для більшості показників. Можна говорити про цілісність та достатню

Таблиця 4

Кореляція між шкалами, що водять до категорії «Справедливість світу»

	1.	7.	14.	19.
1. Невдача з меншою ймовірністю трапляється з гідними, добрими людьми	1,000	0,118	0,156	0,204
7. Як правило, люди мають те, на що заслуговують	0,118	1,000	0,569	,448
14. Якщо людина хороша, до неї прийдуть щастя та удача	0,156	0,569	1,000	0,540
19. У більшості випадків хороші люди отримують те, чого заслуговують у житті	0,204	0,448	0,540	1,000

взаємопов'язаність тверджень, що входять до складу шкал категорії «Справедливість світу».

4) Контрольованість світу. Альфа-Кронбаха = 0,779. У таблиці 5 показані значення кореляцій між шкалами, що ввійшли до цієї категорії.

Таблиця 5

Кореляція між шкалами, що водять до категорії «Контрольованість світу»

	11.	20.	22.	29.
11. Нещастя трапляються з людьми через помилки, які вони зробили	1,000	,394	,249	0,59
20. Власними вчинками ми можемо запобігати неприємностям	,394	1,000	,594	,379
22. Якщо вживати запобіжних заходів, можна уникнути нещастя	,249	,594	1,000	,560
29. Якщо трапляється нещастя, то зазвичай це тому, що люди не вжили необхідних заходів для захисту	0,59	,379	,560	1,000

Усі кореляції статистично значимі ($p < 0.01$) та на достатньо високому рівні. Можна говорити про високу цілісність та взаємопов'язаність тверджень, що входять до складу шкал категорії Контрольованість світу.

5) Випадковість як принцип розподілу подій, що відбуваються. Альфа-Кронбаха = 0.798. У таблиці 6 показані значення кореляцій між шкалами, що ввійшли до цієї категорії.

Таблиця 6

Кореляція між шкалами, що водять до категорії «Випадковість як принцип розподілу подій»

	3.	6.	15.	24.
3. Кого в цьому житті спіткає нещастя – справа випадку	1,000	,401	,335	,398
6. Перебіг нашого життя багато в чому визначається слушною нагодою	,401	1,000	,486	,348
15. Життя надто сповнене невизначеності – багато залежить від випадку	,335	,486	1,000	,557
24. Загалом, життя – це лотерея	,398	,348	,557	1,000

Усі кореляції статистично значимі ($p < 0.01$) та на достатньо високому рівні. Можна говорити про високу цілісність та взаємопов'язаність тверджень, що входять до складу шкал категорії «Випадковість як принцип розподілу подій».

6) Цінність власного «Я». Альфа-Кронбаха = 0.817. У таблиці 7 показані значення кореляцій між шкалами, що ввійшли до цієї категорії.

Таблиця 7

Кореляція між шкалами, що водять до категорії «Цінність власного «Я»

	8.	18.	28.	31.
8. Я часто думаю, що в мені немає нічого хорошого	1,000	,612	-,557	,436
18. Я про себе невисокої думки	,612	1,000	-,494	,551
28. Я дуже задоволений(-на) тим, якою людиною я є	-,557	-,494	1,000	-,542
31. У мене є причини соромитися свого характеру	,436	,551	-,542	1,000

Усі кореляції статистично значимі ($p < 0.01$) та на достатньо високому рівні. Знак мінусу в кореляціях вказує, що питання 8, 18 і 31 були реверсивними (тобто негативними за змістом). Можна говорити про високу цілісність та взаємопов'язаність тверджень, що входять до складу шкал категорії «Цінність власного «Я»

7) Ступінь самоконтролю (контролю над подіями, що відбуваються). Альфа-Кронбаха = 0.784. У таблиці 8 показані значення кореляцій між шкалами, що ввійшли до цієї категорії.

Таблиця 8

Кореляція між шкалами, що водять до категорії «Ступінь самоконтролю»

	13.	17.	23.	27.
13. Зазвичай я роблю так, щоб збільшити ймовірність сприятливого для мене результату справи	1,000	,388	,366	,435
17. Я майже завжди докладаю зусиль, щоб запобігти нещастям, які можуть статися зі мною	,388	1,000	,323	,237
23. Я вживаю різних заходів, щоб захистити себе від нещастя	,366	,323	1,000	,324
27. Я зазвичай вибираю таку стратегію поведінки, яка принесе мені максимальний вигравш	,435	,237	,324	1,000

Усі кореляції статистично значимі ($p < 0.01$) та на достатньо високому рівні. Можна говорити про високу цілісність та взаємопов'язаність тверджень, що входять до складу шкал категорії «Ступінь самоконтролю».

8) Ступінь удачі, чи везіння. Альфа-Кронбаха = 0.796. У таблиці 9 показані значення кореляцій між шкалами, що ввійшли до цієї категорії.

Таблиця 9

Кореляція між шкалами, що водять до категорії «Ступінь удачі»

	10.	16.	21.	32.
10. Загалом, мені часто таланиць	1,000	,730	,585	,454
16. Якщо замислитись, то мені дуже часто щастить	,730	1,000	,637	,432
21. Оглядаючись на своє життя, я розумію, що випадок був до мене прихильний	,585	,637	1,000	,368
32. У мене краща вдача, ніж у більшості людей	,454	,432	,368	1,000

Список літератури:

1. Erikson E.H. *Childhood and Society. The landmark work on the social significance of childhood.* W. W. Norton and Company, 1950. 448 p.
2. Janoff-Bulman R. Assumptive worlds and the stress of traumatic events: Applications of the schema construct. *Social Cognition*, 1988. Vol. 7, P. 113–136.
3. Janoff-Bulman R. *Shattered Assumptions.* Simon and Schuster, 2010. 272 p.
4. Kokun O. The Ukrainian Population's War Losses and Their Psychological and Physical Health. *Journal of Loss and Trauma*, 2023. Vol. 28:5, P. 434–447, DOI: 10.1080/15325024.2022.2136612
5. Stern D.N. *The Interpersonal World of the Infant.* Basic Books. 2000. 347 p.

Усі кореляції статистично значимі ($p < 0.01$) та на достатньо високому рівні. Можна говорити про високу цілісність та взаємопов'язаність тверджень, що входять до складу шкал категорії «Ступінь удачі».

Таким чином проведений аналіз показав високу надійність і узгодженість шкал пропонованої методики.

Ми не змогли вивчити повторюваність результатів методики, оскільки дослідження проводилося під час війни з Росією, коли спостерігається різке зростання психологічних розладів у населення і, відповідно, погіршення стану базових переконань у багатьох українців. У такі ситуації можна очікувати, що повторне опитування покаже зниження результатів за всіма досліджуваними показниками, а не їх стабільність.

Висновки. У статті нами був запропонований український переклад методики вивчення фундаментальних припущень (базових переконань), розробленої Р. Янов-Бульман. Показана валідність, надійність, узгодженість шкал пропонованого перекладу методики.

Даний опитувальник дозволяє порівнювати базові переконання у різних груп людей, наприклад, які пережили різні види травматичного досвіду. Він може бути використаний і в індивідуальній роботі: якщо показники за якою-небудь шкалою у людини сильно занижені, це слід врахувати при наданні психологічної підтримки. Оптимістичніше ставлення до світу, оточуючих людей і себе сприяє більшій психічній стабільності та успішності людини у повсякденному житті.

Перспективу подальшого дослідження ми бачимо у проведенні вивчення фундаментальних припущень (базових переконань) українського населення в умовах повномасштабної війни і повоєнного відновлення з метою вивчення ступеню погіршення їх психологічного здоров'я (або їх можливості протистояти травматичним впливам).

Chaika G.V. UKRAINIAN TRANSLATION OF JANOFF-BULMAN'S FUNDAMENTAL ASSUMPTIONS SCALE

In the article, we have proposed a Ukrainian translation of the Fundamental Assumptions Scale developed by R. Janoff-Bulman. According to R. Janoff-Bulman, every person has fundamental assumptions that are deeply rooted in his/her early experience and provide a sense of confidence and trust, this is the belief that: the world is benevolent, the world has meaning, Self (i.e., a persona oneself) is a worthy person. A full-scale war in Ukraine leads to a significant deterioration of the material and physical condition and psychological health of the population, many residents of Ukraine appears under deep traumatic experiences of various kinds. Therefore, the fundamental assumptions, although they are a stable characteristic, can drop sharply and turn to their opposite – mistrust of the world, suspicious attitude towards people around, despair in one's own strength.

The article presents the translated statements covering the measures themes, the keys to it. The validity, reliability, consistency of measures in the proposed translated Scale are shown.

This Scale allows specialists to compare fundamental assumptions of different groups of people, for example, who have experienced different psychological traumas. It can also be used in individual work: if a person's indicators on any measure are really low, this should be taken into account when providing psychological support. A more optimistic attitude towards the world, surrounding people and oneself contributes to greater mental stability and success of a person in everyday life.

We see the prospect of further research in conducting a study on the Ukrainian population's fundamental assumptions in the conditions of a full-scale war and post-war recovery in order to study the degree of deterioration of their psychological health (or their ability to resist traumatic influences).

Key words: *fundamental assumptions, basic beliefs, R. Janoff-Bulman scale, Ukrainian translation.*